

Jelepcilik mirasy

Category: Kitapcy, Medisina, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Jelepcilik mirasy JELEPCILIK MIRASY

kitapcy.ru

Ylahyýetçi Abdylla Akyn şeýle diýýär:

“1924-nji ýylda Çanakkalede we Bursada jelephana hökmünde ulanylýan metjitler bardy!”

Işigaýdan taryha öz hyállarynyň isleyän ugrundan baha berjek bolýar!

Ýokary okuw jaýlarynda duýgylary bilen hereket edýän şular ýaly jahyllaryň sany bar, sajagy ýok...

Ýogsam bolmasa, serediň, taryhy hakykatlar näme diýýär:

Osmanly döwleti Birinji jahan urşundan ýeňlip çykdy. (Ýöne uruş Osmanly üçin 1912-nji ýylda Balkan urşy bilen başladı. 1922-nji ýylda Izmire girilende gutardy, ýagny, uruş tutuş on ýyllap dowam etdi.)

Ilatyň sany ýigrimi milliondan göni on iki milliona düşdi.

Urşuň gynançly netijeleri agyr jemgyýetçilik trawmalara ýol

açdy.

Imperiýa çökende raýatlaryny-da doly çöküše uçratdy. Bir uly halk ruhy taýdanam ölyärdi.

Problemalar garaşylşyndanam çökderräk boldy. Mysal üçin, 1916-1922-nji ýyllarda öz janyňa kast etme wakalary çendenaşa köpeldi! Ýaramaz şertler netijesinde çaga ölümleri 99%-e ýetdi. Garyplyk zerarly zenanlar günädigine garamazdan abort etdirmegä endik etdiler. Adam ömrüniň ortaça dowamlylygy otuz ýaşa çenli peseldi...

Humarly oýunlar şeýle bir ýaýrady welin, soñabaka ony "milli apat" saýmaga başladylar. Neşe serişdeleriniň ulanyşy gornetin artdy. Hem güzeran derdi jelepçiliği ýokarlandyrdy!

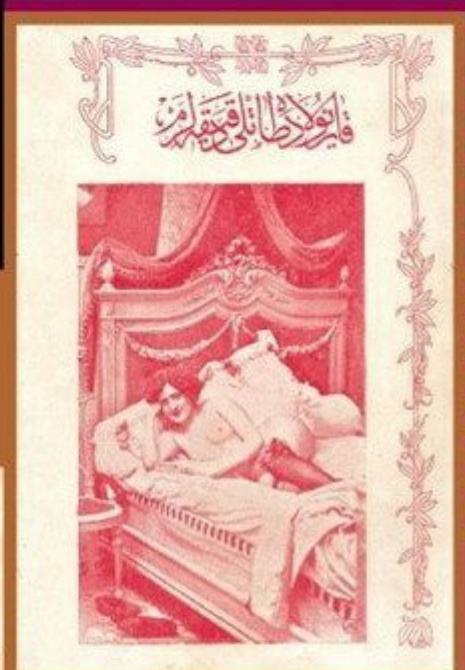
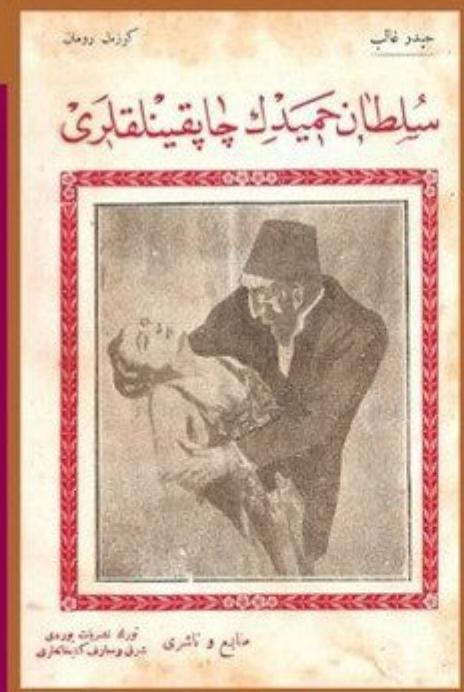
Ýaşamak üçin olmez-ödi – bir döwüm çörek üçin aýal-gyzlar tenini satyp gazanç etmäge başladylar. Wagtlaýyn ýaraşyk döwründe (1918-1922) Stambulda baş müñden gowrak aýal-gyz jelepçilik edip gün görýärdi. Hawa, ursuň weýrançylygy jemgyýetçilik gurlusyny çepbe çöwrüp taşlady. Ykdysady bökdençlikler, ýeter-ýetmezlik ahlak ýaly tradisin kadalary ýukan-ýumran etdi. Jelepçilik musulman zenanlaryndanam sowa geçmedi. Özem... weneriki keseller, siflis, bil sowuklamasy (sözenek) çaltlyk bilen Anadolynyň hemme ýerine ýaýrady.

Jelepçilik we weneriki keseller respublikamyza Osmanlydan "miras" galdy!

OSMANLI'DA FUHUŞ

II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ'NDE
KAYITLI FUHUŞ, DEVLET VE
MODERNLİK
(1876-1909)

BURCU BELLİ

kitapyurdu.com TARIH VAKFI YURT YAYINLARI

- **Abdülhamyt II**

Jahyllar respublilik myzy "jelephana açan režim" hökmünde

tanatjak bolup jan edýär. Ýogsam bolmasa... ilkinji oturymly jelephanalar Osmanlyda 1812-nji ýylda Soltan Mahmyt II-niň döwründe açyldy.

Ilkinji resmi umumhanalar ("публичный офис", ýagny jelephana) 1884-nji ýylda Soltan Abdylhamyt II-niň ýörite rugsady bilen ("мейлишана" ady bilen) Galatada we Perada açyldy.

Dowamy-da geldi, jelephanalar yzly-yzyna açyldy. Anadolynyň hemme ýerine ýaýrady...

Hawa, Birinji jahan urşunyň weýrançylygy jelepçilik söwdasynyň gerimini giñeltdi. Seks – güzeran dolamagyň pişesine, zenanlar "haryda" öwrüldi. Polisiýanyň berýän maglumatyna görä, Stambulda 3 müň 104 resminamaly we müňden gowrak bikanun işleýän (olaryň 804-i musliman) jelep bardy.

1915-nji ýylda jelephanalaryň sany 359-a ýetdi! Mundan beýlæk aýallara "işlemek üçin rugsatnama" ("çalyşma wesikasy" berlip başlandy.

Meseläniň başga bir gynançly tarapy bardy: gözegçilik ýokdy, jelepçiliği kadalaşdyryan normalar ýokdy. Şonuň üçinrm weneriki keseller örç alyp ýaýrady. Hawa... Azat-edijilik ursy diňe söweş meýdanlarynda bolup geçmedi...

Ankara hökümeti ilki Anadola, soňra Stambula giñden ýaýran, we howpurgadyjy meselä öwrülen jelepçilige garşıy göreşmäge başlady.

Başy Stambuldan başlanan çäreler arkaly ýurtdaky jelephanalaryň sanyny 110-a çenli azaltdy. Gizlin jelephana ýöredýän bandalara garşıy çynlakaý göreş başlady.

Diňe Stambulyň Weneriki keseller müdirliginde ("İstanbul Emrazy Zührewiýye Müdüriýeti") hasaba alınan 523 sany weneriki keselli zenan bardy. Olary-da keselden saplamak üçin bejergä başlandy.

Emma bu çetin göreş aňsat düşmedi. Şeýle...

FUHŞ-İ ATİK

(ESKİ FUHUŞ HAYATI)

AHMET RASİM

içinde ayrıca:

HAMAMCI ÜLFET

- **Dinci mebuslar (deputatlar) garşıy çokdy!**
Ah, bu "kelleler"!

Ýokary halk mejlisiniň (TBMM) 1920-nji ýylyň 30-njy dekabrynda "Siflis kanuny" ("Frengi kanunu") ady bilen kanunnama çykarmagyna käbir deputatlar garşy çykdy. "Aýallaryň lukmançylyk bejergisini almagy baradaky bölümiň tutuşlygyna kesilip aýrylmagyny" talap etdiler, nämemiş – musulman aýal-gyza el degirmek günämiş! Barha artýan jelepçilik we weneriki keseller olaryň piňine-de däldi. Doktor Emin (Erkul) beý kürsüde oturan ýerinden "Könelşen beýniler garşy çykýar diýip, halkymyzyň ölmesine adam hökmünde, lukman hökmünde tomaşa edip oñar öýtmäň!" diýdi welin, mejlis aýaga galdy. Deputatlar Hoja Tewfik, Şeýh Şemseddin, Ýozgatly Hasan, Hoja Fehmi, Hajy Mustapa onuň üstüne ýoneldi.

Ýagny... kanunlar hem gaty uly kynçylyklar bilen çykaryldy. Jelepçilige garşy göreş aňsat düşmedi.

Tenini satýan wagty ("jürmi meşhudu") ele düşen aýal-gyzlar bejergä äkidildi. Olary bu gabahat işden el çekdirmek üçin kömek edildi. Netijede... 1925-nji ýyldan başlap jelepleriň sany azalyp başlady. Mysal üçin Stambulda jelepleriň sany 1926-njy ýylda 869-a, 1927-nji ýylda 793-e çenli pese düşdi.

Gynansak-da, Demokrat partiýanyň häkimiýet süren döwründe, kazinodyr pawilýon ýaly wagtyny hoş geçirýän mekanlaryň artmagy bilen jelephanalardyr jelepleriň sany-da artmak biken boldy. 1960-njy ýylda amerikan esgerleri müşderi boljakmyş diýip, Stambul jelephanalarynyň daşy heklendi! Gepimi uzaldyp durjak däl...

Respublikamyzyň ilkinji ýyllarynda jelepçilige garşy aýgytlaýy göreş alyp barandygy mälimem bolsa, bugünkü gün utanman-uýalman "metjitler jelephana edilipdi" diýip, ýalan sözläp bilyärler. Gözleri gapylypdyr bularyň.

Ýüzleri bar bolsa, şu günki gelip ýeten ýagdaýymyzy hem aýtsynlar!

Premýer-ministrligiň garamagyndaky Adam hukuklary guramasynyň geçirilen barlaglaryna görä... AKP-niň häkimiýete gelen 2002-nji ýylynda resmi taýdan hasaba alınan we hasaba alynmadyk jelepleriň sany 25 müñe ýetipdir.

Ankaranyň Söwda palatasynyň 2004-nji ýyldaky maglumatnamasyna görä bolsa, jelepleriň sany 100 müñe ýetipdir.

Ankara uniwersetetiniň medisina fakultetiniň professory Aýsegül Akbaýyň 2016-njy ýyldaky geçirgen barlaglary eýýäm bu sanyň 150 müňe ýetendigini görkezdi!

Ýörite rugsatnama almak üçin jelephanalaryň gapysynda 40 müň aýal-gyz nobatda dur!

Sosial ýara, nogsanlyklarymyz barha ulalýar, bular bolsa häzirem Atatürk bilen gidişyärler!

Bugün segsen ýaşly H. agtyklaryny okatmak üçin bary-ýogy 5 lira üçin Izmirde işleyär.

Ýeri, taryhy ýoýdy-taň etdiň... käsgä utanmak duýgusynyň nämediginem bilsedi bu jahyl ylahyýetçi!

Soner YALÇYN.

"SÖZCÜ" gazeti, 01.03.2018 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Taryhy makalalar